

Ood eesti keelele

Mõtteid eesti keele aasta tähistamisest Põltsamaal

Kersti Lepajõe

Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi
eesti keele dotsent

On tõeline vedamine, kui satud žüriisse hindama õpilaste loovtöid. Pean siiralt tunnistama, et nii oli see ka selle aasta mais Põltsamaal loomevõistluse „Ood eesti keelele“ lõppvoorus. Sattusin žüriisse emakeele seltsi esindajana, aga pean tunnistama, et ega sattumine päris juhuslik olla saa – mind on alati huvitanud, mida noored inimesed mõtlevad ja tunnevad, kuidas end väljendavad ning milliseid viise ja võtteid selleks kasutavad. Üllatustest ei tulnud ka sel võistlusel puudu.

Aga alustagem algusest ehk sellest, et UNESCO on kuulutanud 2019. aasta põliskeelte aastaks ja Eesti on kuulutanud 2019. aasta eesti keele aastaks – viimasega tähistatakse eesti keele riigikeeleks olemise sajandit. Sellest tõukuvalt korraldas Põltsamaa ühisgümnaasium koos haridus- ja teadusministeeriumi toega 15–26aastastele noortele loomevõistluse, mille eesmärk oli mõelda eesti keele suurusele ja väiksusele, eesti keele erilisusele maailma keelte hulgas, eesti keele rollile üha ingliskeelsemaks muutuvast maailmas ning anda noortele võimalus väljendada oma arusaama keelest ja identiteedist. Peaesmärk oli seega väärtustada eesti keelt ja tähistada eesti keele seadustamist riigikeelena Eestis sada aastat tagasi.

Kõigepealt žanrist. Ood kui ülistuslaul on tekstiliigina välja kujunenud Vana-Kreekas. Küllap kirjanduskursustest mäletatakse Pindarose ja Horatiuse oode, aga kui ei, siis meenuvad K. J. Petersoni „Laulja“ ja „Kuu“. Klassikalist hümnile lähedast ülistuslaulu ei oodanud Põltsamaa loomevõistlusele keegi. Ood oli pigem žanrimääratlus, mis tänapäevaseid mitmekesiseid väljendusvahendeid arvestades võttis endale ebatavalisi kujusid – võistlusel nägime luulet ja pildikeelt ning muusikat ühendavaid

etteasteid, videoklippe, reklaame, lauamänge, räppi. Aga õmmelda emakeele ülistuseks kleit, nagu seda tegid Saarema ühisgümnaasiumi noored, ületas kõiki ootusi. Tuleb tunnustada noorte leidlikkust ja taibukust väljendusvahendite valimisel.

Konkurss toimus kahes voorus: esmalt oli vaja emakeelepäevaks, 14. märtsiks saata video oma konkursitööst, lisada sellele selgitav tekst, ka põhjendus, miks ja kuidas selle tööga eesti keelt ülistatakse. Kokku laekus võistlusele 77 tööd 210 autorilt 29 koolist. Konkursižürii asus tööle aprillis. Haridusministeeriumi, emakeele seltsi ja kultuuriga seotud inimestest koosnev kümneliikmeline žürii valis välja parimad, kes pääsesid lõppvooru. Neid parimaid oli kokku 42 – ühe konkursipäeva jaoks ehk liigagi palju kuulata-vaadata. Algselt plaaniti kutsuda vaid 20 võistlejat, aga kuna häid ja väga häid töid oli nii palju, siis kujuneski oodipäev Põltsamaal tõeliselt pikaks emakeele ülistuspäevaks. Aga meie keel kahtlemata väärrib seda.

Kust tulid osavõtjad? Hiiumaa gümnaasiumist jõudis lõppvooru lausa 11 osavõtjat, see tähendab põhjalikku ettevalmistustööd, õpilaste ja õpetaja Tiiu Heldema huvi ja innukust. Hiiumaal korraldati suur maakondlik oodivõistlus. Lisaks Hiiumaale olid finalistide hulgas esindatud Saaremaa ühisgümnaasium, Läänemaa ühisgümnaasium, Põltsamaa ühisgümnaasium, Nõo reaalgümnaasium. Tartu Tamme gümnaasium, Väike-Maarja gümnaasium, Elva gümnaasium, Põlva gümnaasium, Jakob Westholmi gümnaasium, Jõgevamaa gümnaasium, prantsuse lütseum, Orissaare gümnaasium, Keila kool, Kiigemetsa kool, Narva keeltelütseum, Mustamäe reaalgümnaasium, Tartu kunstikool. Ülikoolidest pistsid nooremate võistlejatega rinda Eesti kunstiakadeemia, Tartu ülikooli, Tallinna ülikooli ja Läti ülikooli õppurid.

Võistlustöödest pisut lähemalt. Üllatusi oli palju. Peapreemia saanud Tähte Paalaroos Keila koolist esitas oma võistlustöö „Meenutusi unest“, mis viis vaatajad-kuulajad varakevadise Eestimaa loodusesse, kus emakeele ülistuseks kasutas autor nii oma- kui ka võõrsõnade loendit, aga mis peamine, ta rõhutas, et eesti keel on nutmise ja naermise keel, emotsioonide keel, mis on eestlastel sügavalt veres. Keneli Pohlak Väike-Maarja gümnaasiumist esitas omaloodud laulu „Keele hing“ ja saavutas sellega teise preemia. Muusikat, teksti ning pildikeelt ühendades saavutas ta erakordselt mõjusa tulemuse. Eesti keel on teadmiste, aga ka armumise keel, on esivanemate ja sugulaste keel, on ema ja lapse ühise

maailma alus, on südamekeel – need mõtted jäid kõlama Keneli Pohlaku oodist. Kolmanda koha saavutasid Hiiumaa õpilased Pärni Kuuse, Karlo Grahv, Rainer Piil ja Hendrik Oja, kes emakeele ülistuseks olid loonud animatsiooni. „Jaagu teekond Riiga“ oli vaimukas, leidlik ja kõnekas. Selles kasutati Minecrafti-mängudest pärit põhimõtteid ja tegelasi, viidati K. J. Petersoni teekonnale Riiga, O. Lutsule ja „Kevade“ tegelastele jms. Noormehed suutsid luua lõbusa animatsiooni, mis tekitas naeruturtsatusi ja rõõmsat meeleolu kõigis.

Žürii andis välja mitu eripreemiat, näiteks oli võimalik saada eripreemia räppimise eest. Parimad mõminaräppijad olid Nõo reaal- ja Tamme gümnaasiumi õpilased Aleksandr Gaitšenja, Jan Markus Rokka, Tauno Kingsepp. Lustaka ja stiilse räpi eripreemia pälvisid Mustamäe reaalgümnaasiumi õpilased Sander Kuzubov, Anhelina Herasymenko, Rimma-Riina Jevdokimova, Alina Mhajan, Denis Poluljahhov, Jevgenia Rak, Aleksander Simtšenko ja Viktoria Sokolova. Kõige südamlikumaks räpiks tunnustati Põlva gümnaasiumi õpilaste ood, mille ettekandjaks oli Laura Koitsaar.

Ka erilised mõtted olid eripreemiat väärt. Hiiumaa gümnaasiumi õpilased Annabel Pielberg, Kelly Nurk, Teele Kanarbik, Triin Lüll, Janis Salumaa, Johannes Markus Altmäe ja Triin-Marleen Suve olid kokku pannud videomaterjali, mille aluseks olid intervjuud nii laste kui ka eri vanuses täiskasvanutega. Vastata tuli küsimusele: miks on eesti keel teie jaoks eriline. Vastuste paljususe, eri tahkude esitamine eesti keele erilise kohta andis kokku nauditava terviku.

Parima kõne oma õpetajale esitas Maarja-Liis Mölder Tallinna ülikoolist, aga parima kõne oma kodumaale koostas ja esitas Liisa Nurme Tartu kunstikoolist. Naabrite eripreemia said Läti ülikooli üliõpilased Annija Rošāne, Ance Egija Stafecka, Elvīra Kalniņa, Māra Karlsona, kes Riias usinalt eesti keelt õpivad ja kes suutsid ka kenasti tõestada, et eesti keele omandamine polegi nii raske, kui käibetõena sageli arvatakse. Nende video „Kadunud eesti keel“ oli selle heaks tõestuseks. Eripreemiaid anti välja veelgi. Parima tootereklaami eest pälvisid selle Põltsamaa ühisgümnaasiumi õpilased Käty Olup ja Anete Miller lauamängu „Tunne maakeelt“ eest. Lauamängu abil saab õppida keelt ja murdeid, sealt leiab vastuse küsimusele, kes on punasaba, pajuvasikas või suksu.

Võistlejad keskendusid ka keele õppimisele ja seda pidas žürii silmas, kui tunnustas eripreemiaga parim keeleõppevideo „Eesti keel võhikutele“

eest Läänemaa ühisgümnaasiumi õpilasi Sander Kollomit, Luise-Marie Tombakut, Darja Zaboronokit, Karita Lingkreini ja Jan Jeerbergi.

Ja ikkagi see kaunis kleit, mille olid valmistanud Annika Luhaäär ja Ida Johanna Loel Saaremaa ühisgümnaasiumist. Kleit nimega „Kannan sind kätel“ sai keelerüü eriauhinna. Kleiti võib kätel kanda nii otseses kui ka ülekantud tähenduses. Ka eesti keel on kätel kandmist väärt.

Põltsamaa õpetajad Sirje Ääremaa ja Marika Nugis on usumatud entusiastid, professionaalsed võistlusekorraldajad, kes ei jäänud hätta suure osavõtjate hulga, tehniliste esitus- ja esitusprobleemidega ega ühegi korraldusliku raskusega. Tänu ja lugupidamine neile. Tunnustust väärivad kõik õpetajad-juhendajad, kes õpilasi innustasid ja nõustasid.

Ja mis sest käigust kasvanekse? Ikka see, et noored on targad, leidlikud ja vaimukad, eesti keelt ja meelt väärtustavad. Üleilmastuvas maailmas polegi seda vähe. Oma maa ja rahva keele tundmine on auasi. Aga rõõmu teeb see, kui siin või naabruses elavad teised rahvad on võtnud vaevaks eesti keele ära õppida, sest nad elavad siin ja tunnevad, et nad kuuluvad selle maa ja rahvaga kokku, kuuluvad samasse või naaberkultuuriruumi.

OK